

ל'י'ל'י'ת'

מצעה

לפני הרבה הרבה שנים היה בפשיסחא סופר סתם אחד, אהרן צעיר ורך מאד, תם וכשר וירא שמים גדול, שהיה יושב בעליית קיר קטנה, מופרש מכל הבלי העולם הזה ומוקצה מכל תאוה, והיה כותב ספרים, תפלין ומזוזות כל הימים, והיו קורין לו ר' ראובן בחור. ר' – משום שהיה מכובד מאד על הבריות, ובחור – משום שאמר: חשקה נפשי בכתיבת סת"ם, ולא רצה לישא אשה, שמא תבטל אותו זו מעבודת הקודש. החמה נסרה בגלגל הרקיע, הלבנה יצאה והאירה בין תכלת ועבים – אך הוא לא ידע ולא ראה. על-ידי האותיות העגולות עם תגיהן הנפלאים, שהיה כותבם בקדושה ובטהרה גדולה ובכל הפונות התלויות בכל אות ואות ובכל תג ותג, היה מתכוין לעזור גם הוא בכחו הדל אחרי הגדולים, אפשר שהוא דוקא יהיה המוצלח להביא את הגאולה. כל אדם מישראל חייב לנסות. אצילו הפחות שבפחותים אינו רשאי לפטור את עצמו מלשתף את כחו הקטן במעשה הגדול. על כל פרשה ופרשה, שהיה כותב, היה טובל כמה וכמה טבילות. עול השעבוד ארוך כל-כך, הגלות קשה, כח אין ממש לסבול עוד, וגם העונות מתגברים – מי יודע? אפשר שעל-ידי ההתאמצות הקטנה מצדו יעלה הדבר סוף-כל-סוף. – עיניו היו קטנות מאד, אלא שלרגעים נתלקח בהן איזה זוהר של אור, עד שפניו, שלא היו יפות מתחלתן, נשתנו פתאום מאליהן ונעשו יפות. אבל גופו היה קלוש וצנום מאד, מעוך וכתות מרוב תעניתים וסגופים, ובפניו הדקות והנזלות לא היתה טפה של דם. והוא ישב וכתב, ישב וכתב...

ובפשיסחא ובכל הסביבה היו מספרים עליו ממש נסים ונפלאות. כשהיה עדיין תינוק מוטל בעריסה, קם אביו, שהיה שמש פשוט בבית המדרש הישן, ועטף אותו פעם אחת בטלית והביאו לפני הרבי ר' בונם, שהיה נוהג ומנהיג בחסידות בימים ההם בפשיסחא ביד רמה, והרבי ר' בונם, שהיה סג"נהור, משמש בו באצבעותיו הרכות ופניו התחילו מבהיקות. פלי – אמר, ואחרי-כך החריש ולא הוסיף כלום. וכשהגיע לשנתו השביעית, כמעט שדע את צורות האותיות, כתב בשביל אביו את המזווה הראשונה

שלו. ושוב כשהיה בן שתיים-עשרה ותשעה חדשים, כתב את התפלין שלו בשביל עצמו, והם כבר היו נפלאים במינם. בא אז אביו אצל הרבי ר' בונם והביא את הפרשיות עמו, אלא שלא נתקבל, הניחן ויצא, וכשבא הרבי ר' בונם, מצאן ומשמש בהן והעביר את אצבעותיו הדקות על גבי האותיות, כשוחט המעביר את ראשי האצבעות שלו על גבי חודו של תלף, והכיר והגיד כרגע למי הכתב הזה. האותיות הללו – אמר – יש להן ריח מיוחד. ואחר-כך, כשהיה הסופר בן י"ח שנה וכתב את ספר התורה הראשון שלו, ובינתיים מת אביו ולא היה מי שיביא את. היריעות הקדושות לפני הרבי ר' בונם להראותן לו, בא הרבי ר' בונם בעצמו והזמין את ספר התורה אצל ר' ראובן בחור ושלם לו בשכרו בדינרין של זהב.

והרעש היה גדול בכל הסביבה והכל היו מדברים בר' ראובן בחור והכל היו משכימים לפתחו והכל היו מחכים למעשה ידיו. מי שהשעה שחקה לו, שחהיינה המוזות שלו כתובות ביד ר' ראובן בחור, היה נוטה להאמין, שפמה וכמה מעונותיו מחוללים לו. ומי שמולו גרם, שיהיו לו תפלין כתובים בכזב קדשו של זה, היה משיא את עצמו, שיש לו חלק לעולם הבא. ומי שזכה, שספר התורה שלו יהיה מעשה ידיו של סופר הסופרים הללו, היה מובטח, כי מקום נתבצר לו בגן עדן. מאות בני-אדם היו באים, כדי להזמין אצלו מה שהזמינו, אלא שהיה ר' ראובן בחור טוד יום ולילה בכתובה, ולא הספיק למלא את צרכי האומה אלא לאחד ממאה.

והיו גם-כן בני-אדם שהיו מצטערים על שדוקא אדם כזה שרוי בלא אשה והיו מרננים אחריו בשביל זה בסתר, קמו, באו וקבלו עליו לפני הרבי ר' בונם. אך הרבי ר' בונם תיך בנעימות ואמר: תינקות, הניחו לו! שרוי בלא אשה, אתם אומרים? – פטורו אצור שהוא שרוי עם השכינה... ומאותו יום ואילך לא היה עוד פוצה פה ומצפצף. וכך עברו הימים, וכך עברו השנים.

עמד כוכב בגלגל הרקיע בשעה השלישית בלילה, יחיד ובודד, ונצנץ. לפני אלפי שנים עמד הכוכב פה ונצנץ, וכך יעמוד אחרי אלפי שנים וינצנץ. באותה שעה חי לו תחת תקרה של איזה גג בודד באיזה זמן מן הזמנים איזה אדם, שיש לו נשמה ויש לו גוף, עתים הוא שוחק ועתים בוכה, עתים הוא יודע, שהשמים שלו והארץ שלו, ועתים נעשה צר לו מלוא רוחב כל האדמה, ויש לו רגעים שהלב בקרב מחשב להשבר מרוב גיל ומשובע נחת ויש לו רגעים שהנשמה האמללה שבקרבו מפרפרת בו מרוב יסורים נוראים, והוא בעצמו אינו יודע מה הם ומה הגיע לו. לבסוף יהיה אדם כזה לגל של קומץ עפר, שנוטלים וקוברים אותו באיזה חור לתחתוך האדמה, אותו עם משושו ועם צעריו ביחד, ושם ירקב עד שיהיה לאבק פורת. אך אחרי אלפי שנים עוד יעמוד פה מלמעלה באמצע הרקיע

אותו הכוכב הבודד וינצנץ. מי עד עולמי עולמים ידע את אשר סבל אותו
בן־אדם ואת אשר נשא בקרבו ואת אשר נלחם בתוך נשמתו ואת אשר
קצבו – עומד כוכב קר באמצע הרקיע בלילה ומנצנץ.

פעם אחת – היום היה יום קיץ, חם וכבד ביחד, היה בו מעין אותו
החום הכבד, העצל והלח, השולט ערב שבת עם צהרים בתוך בית־המרחץ;
העבים היו כהים ומעובים, נערמים לערמות, והיו טסים על־פני הרקיע
באיזה חפזון מיוחד, כאלו היה עליהם למהר לאיוו מטרה ידועה; השמים
היו מעוננים קצת על־ידיכך והיו מראים איוו סימנים של אבלות – אך ר'
ראובן בחור לא ידע ולא ראה. שחוח ונטוי ישב על־גבי השולחן, עטוף
בטלית כדרכו, והנזצה בידו, שרוי כולו בהתפשטות הגשמיות ומחשבותיו
שקועות באותיות של־פניו. ברגע הזה נשמע קול נקישה קלה על הדלת
בבישנות ובלי אומץ לב. ר' ראובן לא שמע. הפגנות היו באותו רגע
פגנות עמוקות קצת יותר מדי. או נפתחה הדלת בלט – והחדר כאלו נתמלא
אורה. ר' ראובן לא ראה. היה חש באיזה חוש מן הנפש וְלַחוץ, שאיזה
שנוי גתהוה פה על סביבו, אלא שלא ידע מה. הפסיק ולא הפסיק. היה
כאלו זבוב הטרידו. אלא שלבסוף הברית אותו מעליו באיוו תנועה של יד
נמרצה, התגבר על עצמו והסתלק אחר־כך לגמרי מבלבול הדעה, שהיה לו
רגע אחד, וחזר לעבודתו והתעמק בה. היה עליו ברגע הזה לכתוב את
האותיות ואת התגים של הפסוק: „ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי
עיניכם“...

באותו רגע והנה קול של נפש אדם מגיע לאזנו. איוו נפש איים
מאחוריו מכעכעת ומשתעלת רגע קטן, ואחר־כך היא מדברת. ר' ראובן
התחיל מאד: – רבונו של עולם, הקול קול אשה. ובאותו רגע עצמו: „קול
באשה ערוה“...

ר' ראובן לא הפנה את ראשו לאחוריו, אלא ישב כמו שישב ושאל
משם לאחוריו:

– מי? – בעצם רוצה היה לשאול: „מי שם?“, או „מי בא?“, אלא
שקצר והסתפק במלה אחת „מי?“, משום: אל תרבה שיחה עם האשה.
– אנכי היא: רבקה בתו של השוחט...

הקול היה קול רך מאד, צלול ומקשקש, קול של נערה רכה
ועגוה, כמעט עוד ילדה.

פני ר' ראובן רעמו ולבשו קדרות נוראה.

– מהזז...

והנערה:

– אמי שולחת אותי לכאן. שחטו אצלנו אוזים היום, ויש לני נוצות.

אנשר שיש להסופר חפץ בהן.

– הניחין..

– ואמי אמרה, שבדבר הממון לא אשאל. אבי יהיה בבית-המדרש
שעת מנחה, ושם יקבל מאת הסופר את המגיע לו.
– שם...

והנערה הניחה על-גבי דף החלון את הנוצות. בשעה שנגשה אל
החלון, נפל צֶפֶה על יריעות התורה שעל-גבי השולחן וחלף ופזז בין
האותיות. ר' ראובן ישב כפוף ומצחו היה נשען על כף ידו. הנערה מהרה
ויצאה.

ר' ראובן בחר שאף אויר מלוא הלוגם. הוסרה, כפי הנראה, אבן
גדולה מעל לבו.

ברגע הראשון לא ידע מה עליו לעשות עתה, אלא לבסוף ידע. קם
והלך לטבול.

אך מקץ שעות אחדות וכל המאורע הקטן הזה נשכח כולו מלבו.
מחשבותיו היו שוב טהורות ומוזקקות. איזו מנוחה עליונה באה פתאום עליו;
כל קרביו בו רננו, אלפי כנורות נגנו, אלפי שופרות תקעו. מאיזו מרחקים
גדולים ורבים מאד, מאחרי השדה ומעבר ליער, עלה באזניו קול של תוף.
והוא לא ידע מה שמחה זו פתאום ומאין באה. ברור הוא, כי המקוה פעל
עליו בפעם הזאת להפליא. בחשק גדול ישב אל השולחן וכתב שעות על
שעות רצופות. הפְּנוֹת היו פְּנוֹת עמוקות, והמאור שבתורה ושבאותיות
התורה השכינ עליו איזה חן מיוחד. פניו הדקות ועיניו הקטנות התחילו
מאירות.

אך המאורע כולו נעשה לו כלא-היה. לא זכר ולא פקד אותו ולא
עלה עוד על לבו.

וכך עברו הימים, וכך עברו הלילות.

ובלילות, באשמורה השלישית, עמד כוכב באמצע הרקיע מלמעלה
לנוכח הגג שעל-גבי עלית הקיר הקטנה, והכוכב בודד וקר, והוא מנצנץ.
וכך עברו כשלושה שבועות.

ופעם אחת, בסוף השבוע השלישי – הלילה היה ליל מנוחה נפלאה.
ספק חשכה ספק אורה, וכל העיר כולה היתה מוטלת בשנה; איזו לבנה
הורה וחששה צפה בלא כח בלב שמים חורים ועמוקים; קול שעון צרוד
השמיע שלוש מתוך איזה בית מן החשכה; מאחרי איזו גדר דחוויה הקיץ
איזה כלב זקן משנתו, התגרד בעורו מִצַּבּוּ בכף רגלו הקדומה הימנית ואחר-
כך בכף רגלו הקדומה השמאלית, נָעַר את כל גופו בחזקה והתחיל נובח
איזו נביחות קצרות, ופתאום נמלך וחזר והחביא את ראשו בין כפות
רגליו ונרדם שוב באותו רגע – באותה שעה שכב ר' ראובן בחור גס-כֶּן
על מטתו ושנתו היתה עמוקה, שְׁנָה בלא חלומות ובלא הרהורים. ופתאום
בפתע, כאלו בא אדם והתיק אותו בדחיפת יד חזקה מתוך הֶשְׁנָה, נתעורר
ונשאר יושב על-גבי המטה. אותו רגע דפק לבו דפיקות עזות ותכופות,
כמהלומות של פעמון, עד שעלה קול הדפיקות עד לאזניו. אך מעט מעט

חדלו הדפיקות, והוא נרגע כולו. ופתאום והנה מחשבה נפלאה וזרה מאד חולפת במוחו: - האם לא נפלא הוא הדבר? - שָׁמָּה הוא רבקה, ובו נמצאות האותיות ר' וכן ב', ושמו הוא ראובן, וגם בו נמצאות האותיות ר' וכן ב' - האם לא נפלא הוא הדבר? - האם לא נפלא הוא קצת? - האם לא נפלא הוא קצת?.. אך בעוד רגעים אחדים וראשו נפל שוב לאחור, והוא חוזר ונרדם כרגע.

אבל מקץ שעה אחת חוזר והקיץ. בתחלה לא זכר שום דבר, אך מעט מעט נזכר וידע ברור מה שהיה - ואימה גדולה וחשכה נפלה עליו. אז התגבר כארי, קם וקפץ מעל המטה, תקן את הירמולקה שעל גבי ראשו, נטל את ידיו במהירות, וכל עצמותיו רעדו מקור פתאום. הלא זה הוא הרהור עבירה! הרהור עבירה! הרהור עבירה ממש! איך יכול אדם להיות אחרי דברים שכאלו? -

וביום שלאחר זה הלך כולו כצל, היה כאלם ולא דבר. כל גופו היה לו לתועבה גדולה, אשר מאס ושקץ אותו כמו טומאה. אלו היה יכול לירוק אל פניו עצמו מתמת גועל, היה מוקל לו. אבל מה לו לעשות עתה? - שבע פעמים טבל אותו יום את טבילותיו, אחר-כך סגף את עצמו, התענה ולא אכל, נסה בכוננות ובצירופים, כדי להרחיק מעל עצמו את הקליפה. אבל כל זה לא הועיל לו. באותו יום לא נגש אל השולחן הטהור אשר לפני ד', עלימנת לכתוב אפילו אות אחת מן האותיות הקדושות שבתורה, כי לא מצא את עצמו כדאי וכשר לכך, אלא עמד כל היום בתפלה בבית-המדרש הגדול של הרב, נפנה וירד לטבול, נפנה ועלה והתפלל, ישב ולמד זוהר, קם וקרא תהלים. וגם בליילה של אותו היום הראשון לא עלה על מטתו, שמא תבוא חלייה התקלה בפעם השניה, בזו אחר זו, שאז יאבד לגמרי באין מצייל ולא תהיה עוד לו תקנה כלל וכלל.

וגם בימים הבאים לא ערב את לבו לגשת עד לפני השולחן. היה כל הימים כאלו דעתו מבולבלת עליו. אבל לרגעים נשאר עומד תחתיו פתאום, חשב וחשב איזה דבר, ולא ידע מה.

ורק ביום החמישי אחרי קריאת התורה באה בפתע פתאום מנוחה לתוך נשמתו. ואולם כשם שלא הבין איך נדרה ממנו אותה המנוחה, כך לא הבין איך חזרה אליו פתאום. עמד וחשב וחשב - ובשום אופן לא יכול לתפוס במוחו מה הוא חושב. ועוד הפעם התחילו מנגנים באזניו איוו כנורות רחוקים. שמהה באה אל תוך לבו, כאלו נקרא לאיוו חתונה. ושלמה שלמה ומתו ה השתפכה בכל נשמתו. ואז נגש בפעם הראשונה שוב אל שולחן הכתיבה ויכתוב את האות הראשונה - והחודו שבקרבו הלכה ונתרבתה, הלכה ונתרבתה. וכל אשר אירע לו נמחה מזכרונו לגמרי, כאלו העביר עליו אדם ספוג לח.

וימים על ימים כתב בקדושה ובטהרה שלמה, והמנוחה הפנימית הלכה ונתרבתה. היה כתינוק שנוצד. שום עב קל לא העיב את נשמתו ולא הכביד עוד עליה. באותם הימים הזמין אצלו הרבי ר' בונם ספר

תורה חדש, והוא נגש בשמחה ובהדרה גדולה אל העבודה החדשה הזאת.

וימים באו וימים הלכו.

אבל לבסוף, אחר שני שבועות, בא שוב איזה שְׁנוי פתאום. הניח את ידו מן העבודה, ישב בטל שעה קטנה והסתכל בעבים. אותו רגע תקפו אותו געגועים סתומים ועמומים לאיזה דבר רחוק ונעלם, והוא לא ידע מה הוא. הדמעות נעשו לו קרובות, והוא לא ידע מדוע. על אדן החלון ראה את הנוצות, שהשאירה שם בת השוחט בשעתה, ולא זכר בשום אופן מה הן ומי הביאן לכאן, אבל בבלי דעת מה שהוא עושה קם ונטלן והחביאן על גבי הקורה שעל ספון החדר, והוא לא ידע למה הוא עושה כך.

וממחרת לאותו יום היה ערב יום הכפורים, ואז קרה לו מקרה משונה: ברגע שעמד בבית־המדרש הגדול לזמן מנחה גדולה בשעה השנייה בצהרים כפוף על גבי תפלה זכה הגדולה ושפתיו מלמלו את כל סדר החטאים הרבים שעשה, ואמר: „בעלתי בעילות אסורות, בעלתי ארמית, בעלתי מצרית, בעלתי שפחה חרופה, בעלתי נערה מאורשה וגו', ברגע הזה עלה על לבו בפתע פתאום — והוא לא ידע על־ידי איזה גלגול של מחשבות ולרגלי מה — יזכר קול רך מאד של אשה, קול מקשקש ומצלצל, עגוג ועדין. הקול היה ברגע הזה חי וחדש כל־כך, עד שדמה כי שומע הוא אותו ממש. פתאום נזכר כי פעם אחת, כשהיה עוד ילד, היה מהלך בליל־חורף אחד יחידי, ומתוך איזה רחוב רחוק עלה אליו קול צליל פעמון של ככף, שהיה קשור אל עגלת־החורף של הפריץ אשר היתה נוסעת לקראתו, וקול צליל הפעמון הזה היה דומה מאד אל הקול ההומה עתה באזניו. — אחרי רגע אחד התבלבל כולו, תפס את עצמו עם מחשבתו והיה נבוך מאד...

ובעצם יום הכפורים, ממחרת היום, חש כי עונג החג נשבת לו. אבל פלא הוא: כל הדבר כולו לא פגע בו ובפנימיותו כמו בפעם הראשונה, בשעה שנתעורר אז בלילה. נעשה פתאום יגע מאד, יגע חטא ויגע תשובה ויגע הרהורים ויגע כל הענינים מסביב לו; נכנסה בו מין עצלות לחשוב מחשבה כל־שהיא. יצוריו כבדו מאד וכל קרביו היו בו כנטל עופרת. אבל אחרי ימים אחדים חדלה המועקה כולה, ולא זכר עוד את הנעשה אפילו במקצת מן המקצת.

ואחרי־כך היה מעשה עוד גם בשלישית: מביתו הלך עם שקיעת החמה, כדי לבוא לבית־המדרש. בצדי דרכים הלך ועקב בצד אגודל ובפסיעות מדודות וראשו מורד ועיניו כוֹדָדוֹת, הכל כדין וכמנהג, ופתאום חלף על פניו איזה צל, והוא לא ידע אם מלפניו חלף ואם מאחוריו, אם מימינו ואם משמאלו, אבל פתאום עבר את מוחו הרעיון, כי בת השוחט עברה ברגע ההוא על פניו. ואולם בשום אופן לא היה יכול ליזכר באותה שעה את שמה ואיך קורין לה. ההרהור ארך רק רגע אחד קטן. אחרי רגע

לא זכר גם את זאת. נפנה וטבל, ואחר־כך חזר לביתו במהירות
וישב לכתוב. — — —

נופל שלג מן השמים, מתגלגל ונופל, מתגלגל ונופל. רוח מנשבת
היתה בו והביאתהו, סערה תקפה אותו וטלטלתהו. וצח היה השלג, לבן
וזהר, טהור ככנף מלאך; עוד ריח שמים דבק בו. ולאחר שעה והנה הוא
נרמס, נהפך למדמנה, היה לסחי ומאוס. מי ירשיע אותו? מי יביא אותו
במשפט על זה? רוח מנשבת היתה בו והביאתהו, סערה תקפה אותו
וטלטלתהו — ואחר־כך היתה בו רגל הבהמה והסוס, ורגל האדם היתה
בו, והדריכותו ורמסוהו והשביתוהו מטהרו והפכו אותו לדומן ולסחי
נמאס.

ואדם נופל ומתגלגל — מי יאמר לרוח מה תעשה ומי לסערה?... היה
כמלאך מן השמים, זך וטהור.

בחמשה עשר בשבט בשעת צהרים נכנס לביתו של ר' ראובן בחור
הנער שלו, זה שהיה בא אליו מפרק לפרק כדי לשמשו, הניח על גבי
השולחן פירות שונים, שפשף את כפות ידיו האדומות זו בזו, כדי לחממן
מי הקור החזק שבוהן, ואחר־כך אמר:

— התמרים מחירים שתי פרוטות, הצמוקים פרוטה אחת, התאנה גם־כן
פרוטה, לחרובין הוצאתי שתי פרוטות: בסך־הכל הוצאתי לכל הפירות שש
פרוטות במזומנים, וארבע פרוטות אני מניח בזה בתור עודף.
דרך־אגב, קידם שיצא, הוסיף עוד ואמר: — היום לא אבוא שוב.
הולך אני אל החתונה. השוחט משיא היום את בתו, את רבקה. — ואחר־
זה יצא.

ראובן שמע — אך הדברים לא באו עד להכרתו. וגם כאשר הבין
אותם לבסוף, לא עשו עליו שום רושם ולא נגעו אליו כלל וכלל. שכה
את כל הדבר ולא זכר אותו אהרי רגעים מועטים. בשמחה ישב אל
השולחן, הבחין בין הפירות המונחים מוכנים לפניו, רהץ את ידיו ונגבן,
המקין את הירמולקה שלו וברך ברכת בורא פרי העץ והתחיל לאכול בהנאה.
עיניו אורו משמחה ופניו נהרו מאד.

אולם בלי־ההוא נדדה שנתו, והוא לא ידע מה היה לו. ישן והקיץ,
ישן והקיץ, ושנתו היתה מרוסקה וקטועה, מסורסה וחטופה.
כשקם בבוקר חש בגופו אינו ליאות גדולה. אבל גם הליאות הוואת
חלפה במהרה. כשבא מן המקוה, היה שוב רענן ושליו ורוחו היה נכון
בקרבנו. בשמחה ובזוהר ישב וכתב — אולם לעת ערב חזרה אותה הליאות

ונעשתה חזקה שבעתים. איזה דבר מצץ ומצץ בקרבו, נקר ונקר במוחו, והוא חפץ לעמוד על הדבר עד כדי לתפסו ולדעת מה הוא, ובשום אופן לא ידע מה. ימים אחדים הונח לו, והוא לא הוסיף לדעת בנפשו אותה ההתרגוות, אבל עדימהרה שבה הרעה והיתה חזקה מבראשונה. אותו הדבר, שלא ידע מה הוא, נקר ונקר במוחו, מצץ ומצץ בלבו. אלמלי רק ידע מה הוא! — לפעמים היה מוכרח להניח את המלאכה מידו ולשבות שעות שלמות. שעות שלמות הלך בטל והיה כחולם, ומה הוא חולם לא ידע; היה מהלך בחדרו הצר ארוכות וקצרות, ארוכות וקצרות, עד שנתנגע מאד וישב על המטה. והליאות הלכה הלך וגדול. מעט מעט הלבינו פניו מאד. חש בנפשו מין מחלה. חש שעצמותיו כואבות כולן. לבסוף עזב את המלאכה כולה ולא עשה עוד שום דבר ימים ושבועות, וכששאל איש לשלמו ומה היה לו, ענה תמיד מורגז ומורתח מאד, ועל עצם השאלה לא ענה דבר.

ויום אחד חלף אותו כמו ברק, והכל נעשה ברור לו פתאום. ידע פתאום בשל מה ובשביל מה כל זאת — אבל שום הרהור תשובה לא עלה על לבו. לא התענה ולא הסתגף ולא נסה להתגבר ולעמוד על נפשו. אך פתאום באו לו גם ימים אתרים לגמרי: תוגה גדולה תקפה אותו, והוא בכה כילד.

ובלילות ישב אל השולחן והתנווע וקרא תהלים בקול גדול ובניגון. — כאדם שאחזה בו דליקה והוא קורא לעזרה, אפשר שינצל עוד, כך היו התהלים שלו. ואז שטפו אל תוך דממת הלילה קולות וצלילים אשר כמוהם לא שמעה עוד אוזן: —

לְמַנְצָת מְזוּר לְדוֹד. בְּבֹא־אֵלָיו נָתַן הַנְּבִיא פֶאֶשֶׁר בָּא אֶל־בֵּית־שֹׁכֵעַ —
הֲרֵב כִּפְסִי מֵעֹנִי וּמִחֲטָאֵי טְהַרְנִי. כִּי־פִשְׁעֵי אָנִי אָדָּע וְחֲטָאֵי נִגְדִי תְּמִיד.
לֵךְ לְבִרְיָה חֲטָאֵי וְהִרַע בְּעֵינַיָה עֲשִׂיתִי — — — תַּחֲטָאֲנִי בְּאֵזוֹב וְאֶטְהַר תְּכַבְּסֵנִי
וּמִשָּׁלֵג אֶלְבִּינוּ. תִּשְׁמִיעֵנִי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה תִּגְלָגְלָה עֲצָמוֹת דַּפְיֹת. הִסְתַּר פְּנֵיךָ
מִחֲטָאֵי וּכְלָעוֹנוֹתַי מִחֵה. לֵב טְהוֹר בְּרָא־לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נְכוֹן חִדַּשׁ בְּקַרְבִּי.
אֵל תִּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ — רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם — אֵל תִּשְׁלִיכֵנִי
מִלְּפָנֶיךָ וְרוּחַ קְדֻשָׁה אֶל־תִּתֵּן מִמֶּנִּי. הַשִּׁיבָה לִי שְׁשׁוֹן יִשְׁעֶךָ..."

והקול הלך הלך וחוץ מרגע לרגע. מעט מעט נאספו מסביב לבית אנשים ונשים וגם ילדים והקשיבו. וגם להם באו הדמעות. לא שאגה עוד ככה חיה רעה ביער, בשעה שפגע בה כדור פתאום, לא בכה עוד ככה אדם מרוב יסורים נוראים, בשעה שהתפלש במכאוביו על העפר. אבל בשמים הבהירים הציצו כוכבים גדולים וקרים מאד והיו מביטים דומם והיו מהבהבים ונוצצים אל תוך השלג הלבן — — —

ויש שבאה עליו מין אַחֲסָנָה נוראה. ימים שלמים שכב על מטתו תחת השמיכה, לא זע ולא נע ולא קם. אפפה אותו מנוחה אפלה ואיומה.

ופתאום קם. נכנסה בו בבת־אהת איזו רוח מרי ועקשות, רוח
 התפרצות וקשיות עורף ללכת קרי עם כל מי שיהיה.
 הרגיש פתאום באיזו הרגשה סתומה ועמומה כי גִּלְגֵּה נעשתה לו, ורק
 לא יָדַע מי. ופתאום יָדַע: – הכל גזלו, כל פשיסחא גזלה, כל היהודים
 מסביב, כל הסביבה והגליל, ואפילו הרבי ר' בונם בעצמו. את הכל גזלו
 ממנו...

ויש שָׁפַל קָרְבִּיו בו צעקו: תמות נפשי עם
 פלשתים!

ומין שמחה לאיד תקפה אותו כולו: –
 על השעבוד ארוך כל־כך – טוב, טוב, יאריך נא עוד כהנה וכהנה.
 הגלות קשה – אדרבא, אדרבא, תְּקַשֶּׁה נא מאה פעמים ככה. כח אין עוד
 לסבול – מהיכ־יתיתא, מהיכ־יתיתא, יסבלו נא, יסבלו נא, העונות
 מתגברים – מה טוב, מה טוב. כמו מוסיקה רננו כל קרביו בו. תשוקה גדולה
 אחזה אותו לאיזו נקמה סתומה ולא־ברורה...

כל האומה אשר מסביב לו חייבת, ואֵלֵהי ישראל חייב, והתורה
 הקדושה חייבת, והכל חייבים, והשמים והארץ חייבים, הכל, הכל –
 ומחשבותיו התחילו מתבלבלות.

ופתאום רפו ידיו שוב ורוחו רפתה וכל רצונו רפה.
 מני אז התחיל זוזל ומתפתל על שפתיו שחוק זר ודק, ועיניו הקטנות
 קטנו עוד יותר והיו יושבות בתוך חוריהן ונשקפות משם ברשעות רבה...
 אבל לעומת זה חזרה אליו מנוחתו. יומם ולילה, יומם ולילה כתב
 מעתה שוב את מזוזותיו ואת תפיליו ואת ספריו.

וימי החורף עברו, וימי הקיץ באו, וגם הם הלפו ויבוא חורף חדש –
 ור' ראובן בחור יושב וכותב, יושב וכותב, ובחפזון של קדחת הוא כותב
 את ספריו ואת תפיליו ואת מזוזותיו – – – – –
 – – – – –
 – – – – –

אבל באחד מימי החנוכה קרה דבר נורא ומשונה זור, אשר הרתיח
 את כל העיר ואת כל הסביבה כסיר.

בדקו על־פי מקרה את אחת המזוזות בביתו של ר' משה קבין ומצאו,
 כי בכל מקום ששם היה מחויב להיות שם ההוי"ה, נמצא כתוב השם –
 לילית. חקרו ודרשו ומצאו, כי המזוזה היא מעשה ידיו של ר' ראובן בחור.
 אז התחילו לבדוק גם את יתר המזוזות, ומצאו כי בכל המזוזות, שנכתבו
 על יְדו במשך השנה הזאת, נכתב השם לילית במקום שם ההוי"ה. בדקו
 את הפרשיות שבתפלין, ובכולן מצאו את השם הנורא הזה. בדקו את ספרי
 התורה החדשים, שלא הספיקו עדיין לחנכם ולקרוא בהם, ומצאו את הדומה.
 פחד גדול נפל על כל הקהלה. לא היו מלים עד כדי לצייר את
 הנעשה. מת כל דבור בעודו על הלשון וקודם שהביעו אותו. כל אנשי העדה
 תורידו את ראשם והיה כל איש מתַרַא להסתכל בפני חברו. בראשונה

היתה מהומה גדולה, ואחר-כך יראה גדולה מפני הבא והולך לקראתם, ואחר-כך אצל גדול.

וכשהביאו את ראובן בחור לפני הרבי ר' בונם, היה מתון מאד ושקט, ומראהו היה כאיש שעשה את הכל כשורה ואינו יודע בעצם מה בני-אדם רוצים ממנו. את דעתם של בני-אדם לא תניח לעולם. פניו השמינו עתה ונתעבו שבעתים מבראשונה, אך שערות ראשו ושערות זקנו הצהובות היו פרועות ופזורות לרוח. עיניו הקטנות קטנו עוד יותר והיו סרוטות ובלי שום זוהר, ועל שפתיו הדקות תעה שחוק זר ועלז, אשר לא סר מעליהן אפילו רגע. ואולם על פניו שכן ברגע הזה כעין זיו של לב טוב. הרב דמתא וכל הדיינים והפרנסים ויתר שמשי הקהלה ויתר העם, שהיו באותו מעמד, כשהביטו אותו וראו איך נהפך פתאום למגושם גדול כל-כך, התפלצו כולם ביחד.

הרבי ר' בונם כונן עליו את עיניו העורות והתחיל רועד.

— למה עשית זאת?—שאל ובקולו רעדו הדמעות.

וראובן ענה במנוחה. דבריו היו מקוטעים, וכפי הנראה, עלה לו הדבר בעמל רב לברר את מחשבותיו, אבל הצחוק הנבער התהלך על-גבי פניו בדברו ולא סר.

— ראה, רבי. הדבר הוא פשוט מאד. נוצות הביאה. מן הרחוב באה ונכנסה אלי, ואל הרחוב באה ויצאה. הלא הדבר פשוט מאד. הלא תבין, רבי. ופעם אחת היה השלג על הארץ. הלא הדבר פשוט מאד. הלא תבין, רבי. ואני כתבתי וקוננתי, כחבתי וקוננתי. ופתאום עלה לי כי השם היוצא מן המלים: „צעולם יש פאשה יד תקיפה“ הוא צ"ל צ"ח. הלא פשוט הוא. הלא תבין, רבי. ואני כתבתי את השם, ואני כותבו תמיד....

— מי בא מן הרחוב? איזו נוצות?

וראובן שמע במנוחה שלמה. רגע פָּנָן את מצחו, כאילו התאמץ למצוא את המבטא הנכון למחשבתו, ובמתינות נפלאה ענה, ורק שלשונו גמגמה בפיו, והצחוק הפרוע והזר לא הלף מעל שפתיו.

— ראה, רבי. הדבר הוא פשוט. אספר לך את הכל. מן הרחוב באה ונכנסה, ואל הרחוב יצאה. הלא זה פשוט מאד. הלא תבין לי, רבי. ואני שמעתי כי נשאה לאיש ואת הנוצות השאירה לי. ומה יכולתי אפוא לעשות?— הנוצות היו לי וכתבתי. הלא ברור אני מדבר? הלא תבין לי, רבי? ופעם אחת בבוקר ירד השלג. הלא פשוט הוא. והשם היוצא מן המלים: „צעולם יש...“

— אבל האם לא יראת כלל מפני האלהים שבשמים?

— הלא כך הוא, רבי!— ענה לאהר רגעים אחדים— הלא מפני יראת האלהים דוקא עשיתיה. האם לא פשוט הוא? מן הרחוב באה ונכנסה,

ואחר־כך נִשְׂאָה. והן לא היתה לי שום ברירה עוד. וְשָׁמָּה הוא לילית,
וראשי התבות הם: „צְעוּלִים יש צֹאשָׁה...”

— מריה דכולא עלמא! מה אתה מדבר?

— הלא ברור אדבר. הדבר הוא פשוט מאד. נכנסה ויצאה ונִשְׂאָה.
ואת הנוצות הביאה. הלא פשוט הוא. וְשָׁמָּה הוא לילית. ואני הייתי
מוכרח והשם היוצא מן המלים: „צְעוּלִים ש צֹאשָׁה יד תקיפה” עולה בדיוק
לילית. —

הרפו ממנו לבסוף. ראו עם מי יש להם עסק. והוא עמד ושחק,
עמד ושחק, והיחוק שחוק זה, ועיניו הקטנות הזהירו ועל פניו היתה
שפוכה הנאה גדולה.

ביום השלישי היתה ההלויה והביאו לקבר ישראל את היריעות
הפסולות. כל בני העיר למקטון ועד גדול השתתפו בה. הַעֲמַשׁ התפלל את
תפלת הקדיש. השלג ירד והתפשט על־פני האדמה והיה זך וצחור ונוצץ
כולו.

ואל ראובן בחור לא שמו עוד לב.

והוא יָשָׁב ותהה כל הימים על גְּבִי השולחן וכתב. יריעות וקלפי
יריעות לא היו לו עוד. אבל בכל־מקום שהשיגה ידו איזו פסת נייר,
מָהָר וכתב עליה מפנים ומאחור ובכל פאה: לילית, לילית, לילית.

עמד כוכב באמצע השמים בשעה השלישית בלילה, יחיד ובודד,
ונצנץ. לפני אלפי שנים עמד ונצנץ הכוכב, וכך יעמוד וינצנץ אחרי אלפי
שנים. ואדם היה בין כך וכך תחת תקרה של גג בודד, חי ומת, והוא
שחק ובכה, נהנה וסבל, נשא ונלחם — ובעצמו לא יָדַע. מי עד עולמי
עולמים יָדַע את אשר כאב? — עומד כוכב בגלגל הרקיע בלילה ומנצנץ

